HUMANISTIČKE STUDIJE

6|2019

Univerzitet
Donja Gorica

ČASOPIS
HUMANISTIČKE STUDIJE

Glavni i odgovorni urednik:
Dragan K. Vukčević

Urednik broja
„Evropski izbori (2019) u kontekstu reforme Evropske unije i njihov uticaj na Zapadni Balkan“:
Dragan Đukanović

Redakcija:
1. Đorđije Borozan (Podgorica);
2. Ilija Vujačić (Podgorica);
3. Dragica Vujadinović (Beograd);
4. Milan Podunavac (Podgorica);
5. Cirila Toplak (Ljubljana);
6. Mirjana Maleska (Skoplje);
7. Asim Mujkić (Sarajevo).

Savjet:
1. John Keane (Sidney);
2. Nenad Dimitrijević (Beograd);
3. Čedomir Čupić (Beograd);
4. Olga Breskaja (Vilnius);
5. Ana Krasteva (Sofija, Lyon);
6. Panos Ljoveras (Solun);
7. Đuro Šušnjić (Beograd);
8. Tonko Maroević (Zagreb);
9. Viljam Smirnov (Moskva);
10. Rudi Rizman (Ljubljana);
11. Alpar Lošonc (Novi Sad);
12. Vesna Kilibarda (Podgorica);
13. Stefano Bianchini (Bologna);
14. Hans-Georg Ziebertz (Würzburg);
15. Ratko Božović (Beograd).

Sekretar: Nikola Zečević

Dizajn: Mile Grozdanić

Priprema za štampu: Bojan R. Popović
Medeon, Podgorica

Lektura i korektura: Valentina Knežević

Izdavač: HS, UDG

Podgorica,
2019.

www.humanistickestudije.me

6|2019

SADRŽAJ

DRAGAN K. VUKČEVIĆ Uvodna riječ
glavnog i odgovornog urednika /5/

DIO I TEMA BROJA: EVROPSKI IZBORI (2019)
U KONTEKSTU REFORME EVROPSKE UNIJE I
NJIHOV UTICAJ NA ZAPADNI BALKAN
RADMILA NAKARADA Višeslojne poruke izbora
za Evropski parlament (2019) /9/
LJILJANA GLIŠOVIĆ Evropska Nemačka ili nemačka
Evropa: rezultati izbora za Evropski parlament u Nemačkoj
i izbor predsednika Evropske komisije /23/
SAJMA ADEMOVIĆ Identitet kao osnova
evropeizacije Zapadnog Balkana /33/
NIKOLA B. ŠARANOVIĆ Religijski akteri i političko
akterstvo: izbori za Evropski parlament 2019. godine /47/
LUKA NEŠKOVIĆ Budućnost Evrope i kriza hrišćanskog identiteta /57/

DIO II STUDIJE
MILUN LUTOVAC Romani mojkovačkog književnog kruga /71/
NIKOLA BANIĆEVIĆ Reforme sektora nacionalne bezbjednosti
u procesu evroatlantskih integracija Crne Gore /85/

DIO III RECENZIJE
FILIP TESAR, *Etnički konflikti,* Biblioteka XX vek, Beograd, 2019
(Milan Podunavac) /103/
ĐURO ŠUŠNJIĆ, *Sjaj odlomka: Prilozi otvorenoj antropologiji*,
UDG — Fakultet umjetnosti, Podgorica, 2019. (Luka Rakojević i
Nikola Vukčević) /107/
MILOVAN ĐILAS, *Pisma iz zatvora*, Vukotić Media, Beograd, 2016.
(Veselin Pavlićević) /111/

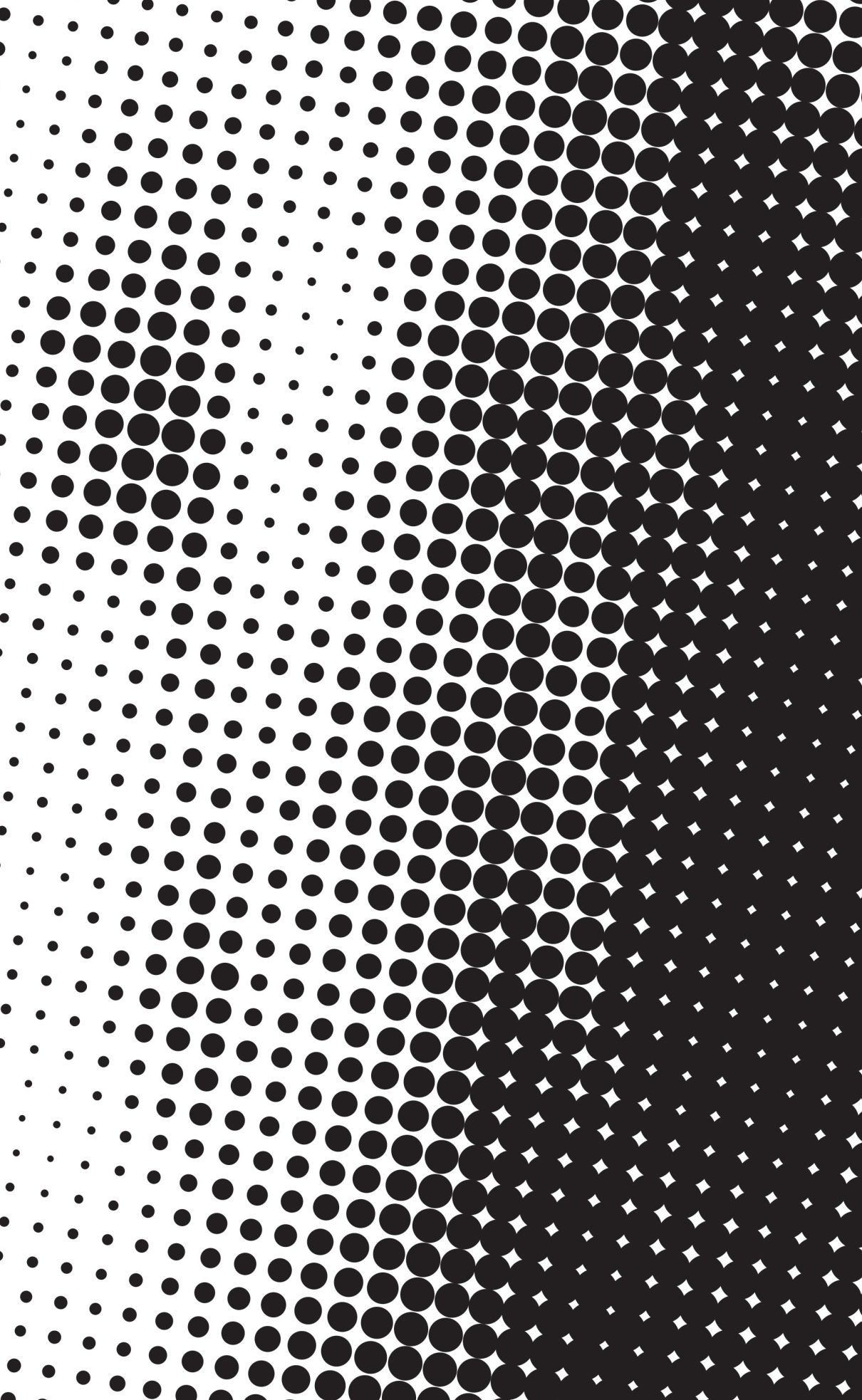

Nikola Banićević*

UDK 351.86:061.1EU(497.16)
327.51(497.16)

Reforme sektora nacionalne bezbjednosti u procesu evroatlantskih integracija Crne Gore

Crna Gora je kao svoje spoljnopolitičke prioritete izabrala članstvo u NATO i EU. Ovako definisan cilj podrazumijeva kontinuirane reformske procese kroz usvajanje standarda u različitim oblastima djelovanja države i društva. Formiranje sistema nacionalne bezbjednosti kao efikasnog i interoperabilnog, imperativ je svake države. Država korišćenjem sistema nacionalne bezbjednosti građanima treba da omogući miran i siguran život, zaštiti živote i imovinu građana, kao i ljudska prava i slobode koje su garantovane međunarodnim dokumentima i Ustavom Crne Gore. Nije Crna Gora izolovano područje, već se nalazi na bezbjednosno nestabilnom prostoru Zapadnog Balkana, a kao i druge države opterećuju je izazovi, rizici i prijetnje po nacionalnu bezbjednost. Radi svega izrečenog država mora ostati istrajna na reformskom i integracijskom putu.

Ključne riječi: reforme, nacionalna bezbjednost, Zapadni Balkan, izazovi, rizici, prijetnje

Noviju istoriju Crne Gore možemo posmatrati na vremenskoj liniji od njenog sudjelovanja kao republike u državi SFRJ od 1946. godine pa do obnove nezavisnosti 2006. godine, kada počinje ispisivanje novih državnih, društvenih i istorijskih stranica njenog hiljadugodišnjeg postojanja. Raspadom SFRJ, država postaje republika konstituent SRJ zajedno sa Republikom Srbijom. Nakon toga formirana je državna zajednica SiCG Ustavnom poveljom Državne zajednice Srbija i Crna Gora, a u članu 2, u Načelu ravnopravnosti se kaže: „Srbija i Crna Gora zasnovana je na ravnopravnosti dve države članice, države Srbije i države Crne Gore."[1] Međutim, ravnopravnost je po svim osnovama, pa i u bezbjednosnom sektoru bila vidljiva samo na papiru, dok je u realnim odnosima bila drugačija. Takođe, predviđeno je istim dokumentom u članu 54. da SiCG imaju Vojsku kao zajedničku odbrambenu strukturu. Ovo je u praksi bio neodrživ model iz razloga što se govori o dvije države, dva različita sistema nacionalne bezbjednosti, a jednom istom elementu. Na referendumu 21. maja 2006. godine Crna Gora obnavlja svoju nezavisnost i postaje nezavisna

* Saradnik u nastavi na Humanističkim studijama Univerziteta Donja Gorica, nikola.banicevic2@udg.edu.me

1 Ustavna povelja Državne zajednice Srbija i Crna Gora („Službeni list Srbije i Crne Gore", br. 1/2003).

i međunarodno priznata država. U članu 129. Ustava Crne Gore kaže se: „Vojska brani nezavisnost, suverenost i državnu teritoriju Crne Gore, u skladu sa principima međunarodnog prava o upotrebi sile. Vojska je pod demokratskom i civilnom kontrolom. Pripadnici Vojske mogu biti u sastavu međunarodnih snaga."[2] Definisanjem položaja i zadataka Vojske Crne Gore jasno je da država kreće da formira sopstveni sistem nacionalne bezbjednosti, te da će isti biti na raspolaganju i za uspostavljanje svjetskog mira. Iz svega navedenog dolazimo do zaključka da je Crna Gora u periodu od 60 godina tri puta mijenjala svoj državni status u okviru tri države. Ona je bez obzira na izraženo državotvornu dimaniku oduvijek zauzimala isti geostrateški položaj koji ima i danas. Nalazi se na Zapadnom Balkanu i predstavlja dio prirodnog mosta između istoka i zapada, i to ne samo geografski, već civilizacijski, istorijski, društveno-ekonomski i bezbjednosno. Treba istaći još jednu činjenicu, u periodu od 60 godina država sa maksimalnom populacijom od 640 000 stanovnika bila je nekada učesnik a nekada svjedok dva rata, što je za posljedicu imalo puno negativnih efekata: stradanje ljudskih života, imovine i usporen društveni i ekonomski razvoj. Iz jedne u drugu državnu tvorevinu ulazila je kao nerazvijena ili manje razvijena republika o čijoj se državnoj, društvenoj i sudbini njenih građana odlučivalo izvan njenih granica u drugim centrima. Obnovom nezavisnosti Crna Gora počinje sa formalnim i suštinskim formiranjem sopstvenog državnog, društvenog, ekonomskog i bezbjednosnog sistema. Sudbina države je u njenim sopstvenim rukama. Danas Crna Gora proslavlja 13 godina nezavisnosti i međunarodnog priznanja. Iako ima oprečnih razmišljanja na ovu temu, bivša ministarka evropskih integracija Crne Gore, prof. Gordana Đurović kaže: „To je prvenstveno mir kao supra vrijednost, dobro međunarodno pozicioniranje zemlje, NATO članstvo i članstvo u svim ključnim međunarodnim organizacijama. Završen je značajan dio procesa pregovora sa Evropskom unijom (EU) i jasne granice."[3]

Istorijat sistema nacionalne bezbjednosti Crne Gore

Sve istorijske činjenice, kao i sadašnji odnosi na prostoru Zapadnog Balkana pokazuju da za ovaj region istorija nije bila učiteljica života i da rukovodstva mnogih država nijesu izvukla pouke. Iako Crna Gora vodi politiku regionalne saradnje i integrativnu evroatlantsku politiku, ne može pobjeći od činjenice da se nalazi na bezbjednosno nestabilnom prostoru, a da su prijetnje, izazovi i rizici po njenu bezbjednost ne samo globalni, već i regionalni. Danas postoje jake nacionalističke i populističke struje unutar nje i drugih država susjeda. One zagovaraju ideju sukoba i podjela po svim osnovama, što sa sobom nosi antagonizam između naroda, etničkih i vjerskih skupina,

---

[2] Ustav Crne Gore („Sl. list CG", br. 1/2007 i 38/2013).

[3] Lela Šćepanović, *Trinaest godina nezavisnoti Crne Gore: Jesu li ispunjena očekivanja?* https://www.slobodnaevropa.org/a/29954246.html, 24. 11. 2019.

a sve kroz princip zamrznutog sukoba. Na taj način Zapadni Balkan predstavlja bure baruta, nestabilni dio Evrope i svijeta. Sve navedeno doprinosi razvoju nasilnog ekstremizma, terorizma i organizovanog kriminala u svim svojim oblicima. Posebnu latentnu opasnost predstavlja nasilni ekstremizam i radikalizacija koji vode ka terorizmu. „Različiti oblici nasilnog ekstremizma i radikalizacije koji vode ka terorizmu su globalne pojave kojima se svako društvo mora aktivno i odlučno suprotstavljati na lokalnom, državnom, regionalnom i međudržavnom nivou. Region Zapadnog Balkana je jedno od osjetljivijih područja, imajući u vidu negativno nasljeđe iz ratova sa kraja 20. vijeka, preplitanje različitih interesa i uticaja, ali i često pogrešna razumijevanja nacionalnih i vjerskih raznolikosti stanovništva koje živi na tom prostoru."[4] Crna Gora ne podržava takvu politiku već teži saradnji, dobrosusjedskim odnosima i integraciji. Međutim, ne može pobjeći od činjenice da se nalazi na ovom prostoru i da je njen sistem nacionalne bezbjednosti u opasnosti od svih navedenih elemenata. Granice za njihovo širenje ne postoje.

Istorijat sistema nacionalne bezbjednosti Crne Gore složen je i dinamičan. „Bezbednosno-obaveštajni sistem Jugoslavije u periodu od 1966. do 1989. godine činile su službe: državne bezbednosti (SDB) i javne bezbednosti (RDB) na pokrajinskom, republičkom i saveznom nivou, zatim organi bezbednosti teritorijalne odbrane, Druga (obaveštajna) uprava Generalštaba, Uprava bezbednosti JNA, kao i Služba za istraživanje i dokumentaciju resora spoljnih poslova (SID)."[5] Crnogorske bezbjednosne službe bile su u funkciji bezbjednosti i odbrane SFRJ i nijesu mogle samostalno raditi i donositi odluke. Raspadom države 1991. godine i formiranjem nove, nadležnosti crnogorskih bezbjednosnih organa mijenjaju se na način da dobijaju više autonomije u radu, ali i dalje postoje savezni organi i službe u sistemu bezbjednosti i odlučivanje je u većini centralizovano. Ovo je period u kojem se odvija rat na prostoru bivše SFRJ, te je potrebno uzeti u obzir i ovu činjenicu kada se govori o tadašnjem sistemu bezbjednosti Republike Crne Gore. U drugoj polovini devedesetih državna politika Crne Gore jasno se opredjeljuje da država postane nezavisna, što je za posljedicu imalo bezbjednosne rizike koji su dolazili iz regiona. Formirana je državna tvorevina Državna zajednica Srbija i Crna Gora (SiCG) koja je podrazumijevala model zajedništva na određeno vrijeme. Ovo je period kada država nastavlja sa formiranjem sistema nacionalne bezbjednosti otpočetim 2005. godine. „Ukazom predsjednika RCG Filipa Vujanovića na osnovu člana 88, tačka 2. Ustava RCG proglašen je Zakon o policiji koji je donijela Skupština RCG na drugoj redovnoj sjednici prvog redovnog zasjedanja 26. 04.

---

[4] Nacrt Strategije suzbijanja nasilnog ekstremizma za period 2020–2024. sa Akcionim planom za 2020. godinu, str. 5. www.mup.gov.me.

[5] Milan Milošević, „Državna bezbednost u sistemu društvene samozaštite –od Brionskog plenuma do početka razdruživanja (1966–1989)", *Bezbednost*, vol. 51, br. 1–2, str. 399.

2005. godine, što je bio jedan od osnovnih preduslova u stvaranju jedne savremene, moderne bezbjednosne službe koja će zasnivati rad na poštovanju najviših normi savremenih demokratija u svijetu pri izvršenju poslova i zadataka iz svoje nadležnosti."[6] Agencija za nacionalnu bezbjednost formirana je Zakonom o ANB-u iz 2005. godine, čime je Služba državne bezbjednosti reformisana i preimenovana. Potom dolazi do formiranja Uprave za sprečavanje pranja novca. Ministarstvo odbrane CG do obnove nezavisnosti pratilo je sudbinu drugih organa i službi u sistemu bezbjednosti. Nije postajala Vojska CG kao organizaciona jedinica, a rad i funkcionisanje ovog sektora bilo je definisano saveznim zakonodavstvom. Od 2007. godine i usvajanja Ustava CG kreće niz reformi i donošenja strateških dokumenata čime se stvaraju uslovi da Crna Gora formira Ministarstvo odbrane i Vojsku CG kao funkcionalne i operativne cjeline u sistemu nacionalne bezbjednosti. Njen rad definisan je Zakonom o Vojsci Crne Gore i Zakonom o odbrani, i u članu 2. se kaže: „Odbrana Crne Gore je osnovna državna funkcija, koju organizuju i sprovode nosioci odbrambenih priprema, kojom se obezbjeđuju suverenitet, nezavisnost i teritorijalni integritet Crne Gore. Odbrana Crne Gore može se sprovoditi samostalno ili u okviru Sjevernoatlantskog saveza, u skladu sa Ustavom, zakonom i međunarodnim ugovorom. Odbrana Crne Gore ostvaruje se i kroz učešće u izgradnji i održavanju međunarodnog mira, bezbjednosti i povjerenja, kao i ispunjavanje obaveza preuzetih u okviru Sjevernoatlantskog saveza."[7] Hronologija navedenih događaja više je od pukog nabrajanja činjenica. Ona je pokazatelj da je Crna Gora prešla izuzetno složen i zahtjevan put transformacije i reforme sistema bezbjednosti do konačnog cilja formiranja sopstvenog nacionalnog sistema.

Spoljno-politički ciljevi Crne Gore

Crna Gora je na referendumu 2006. godine voljom većine građana obnovila svoju nezavisnost i postala suverena i međunarodno priznata država. Definisana su dva strateška cilja na međunarodnom planu i to: članstvo u NATO i EU. Ostvarenje navedenih ciljeva podrazumijeva sprovođenje potrebnih reformi u svim državnim sektorima i oblastima djelovanja državnih organa. Navedeni procesi izuzetno su složeni i traže punu posvećenost svih državnih i društvenih subjekata. Ovo je kontinuirani i partnerski proces koji Crna Gora sprovodi u saradnji sa partnerima iz evroatlantskih organizacija uz dobru regionalnu saradnju. Sektor nacionalne bezbjednosti nije izuzetak od ovog procesa.

---

6 Ivan Mašulović, *Nacionalna bezbjednost Crne Gore*, UDG, Podgorica, 2010, str. 222.

7 Zakon o odbrani („Službeni list Republike Crne Gore", br. 47/07, „Službeni list Crne Gore", br. 86/09, 88/09, 25/10, 40/11, 14/12 i 2/17).

Crna Gora je usvajajući reforme, mijenjajući svoj sistem nacionalne bezbjednosti i prilagođavajući ga NATO standardima, u junu 2017. godine postala punopravna članica ovog saveza. Ovim uspjehom i ostvarivanjem jednog od dva cilja na međunarodnom planu, nije okončan proces reformi. On traje i dalje, čime Crna Gora modernizuje svoj sistem nacionalne bezbjednosti, postaje interoperabilna NATO članica i pruža građanima bezbjedan i siguran život. Evropske integracije jesu proces u koji je Crna Gora ušla 2007. godine. Proces se zasniva na usvajanju pravnih tekovina EU sadržanih u pregovaračkim poglavljima, nakon čijih zatvaranja država stiče uslov za punopravno članstvo. Za reforme sistema nacionalne bezbjednosti najznačajnija su poglavlja: 23 — Pravosuđe i temeljna prava, 24 — Pravda, sloboda i bezbjednost i 31 — Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika. Prva dva poglavlja se otvaraju na početku pregovora i ostaju otvorena do njihovog okončanja. Navedeni integracioni procesi potvrđuju činjenicu da je reforma sistema nacionalne bezbjednosti jedan od najvećih prioriteta razvijenih zemalja zapadne civilizacije, kojima Crna Gora nesumnjivo pripada. Kako bi ostala u jednom klubu razvijenih zapadnih zemalja i postala članica drugog, potrebno je da sprovodi opsežne reforme u svim oblastima države i društva, a poseban naglasak treba staviti na stvaranje sistema nacionalne bezbjednosti. Ovaj sistem treba da bude po mjeri građana, kojima država treba da obezbijedi bezbjedan i siguran život. Regionalna politika ili politika dobrosusjedskih odnosa značajan je spoljnopolitički faktor. Definisanje granica bio je jedan od uslova ulaska Crne Gore u NATO. EU traži bezrezervnu saradnju država kroz politiku dobrosusjedskih odnosa država Zapadnog Balkana. Ovo je uslov za članstvo Crne Gore u zajednicu razvijenih evropskih država. Stabilan region je conditio sine qua non evroatlantskih integracija. Regionalna bezbjednost može se pokazati i kroz Teoriju regionalne bezbjednosti. „Promena bezbednosne dinamike u potkompleksu Zapadnog Balkana do koje dolazi pod uticajem EU može se posmatrati i kao širenje 'Evropske zone mira' (Kavalski 2007), odnosno kao dugoročan proces integracije regiona u širu bezbednosnu zajednicu na kontinentu."[8] Bezbjedan i siguran region znači bezbjedan i siguran život građana Crne Gore.

Uticaj NATO članstva na razvoj nacionalnog sistema bezbjednosti

Crna Gora je integracioni proces u NATO savez otpočela 2006. godine, nakon obnove nezavisnosti, kada postaje članica Partnerstva za mir (PzM). Članica MAP-a Crna Gora je postala 2009. godine, kada su počele pripreme za pregovarački proces koji je otpočeo 2015.

[8] Milan Kovačević, „Uticaj izgradnje države na bezbjednosnu dinamiku u okviru teorije Regionalnog bezbjednosnog koncepta", *Bezbednost Zapadnog Balkana*, br. 21, septembar — decembar 2011, str. 57.

godine. On je uspješno okončan i država postaje članica NATO-a u junu 2017. godine. Na ovaj način Crna Gora je postala članica najmoćnijeg političkog i vojnog saveza, što znači da je postala dio kolektivnog sistema odbrane. Pomenuti sistem odbrane izuzetno je značajan za nacionalni sistem bezbjednosti Crne Gore, prije svega zbog resursnih limita sa jedne i veoma složenih i asimetričnih izazova rizika i prijetnji po nacionalnu bezbjednost, s druge strane. Poštujući gore navedeno, a radi jasnog definisanja strategija razvoja odbrane: „Crna Gora će odlučno pružati aktivan doprinos sistemu kolektivne odbrane. U tom cilju, dosljedno će biti implementirani ciljevi sposobnosti, usaglašeni sa NATO-om u okviru procesa odbrambenog planiranja, kao i razvoj sposobnosti za prihvat i podršku savezničkih snaga na teritoriji Crne Gore. Kao pouzdan i odgovoran saveznik, Crna Gora će u skladu sa raznim ekonomskim mogućnostima, obezbijediti razvoj sposobnosti za doprinos kolektivnoj odbrani."[9] Reforma sistema bezbjednosti nije okončana ulaskom Crne Gore u NATO. Ona predstavlja kontinuirani proces i zasniva se na nekoliko segmenata: modernizacija vojne opreme, obuka kadra, učešće u NATO vježbama i misijama i oslobađanje viška naoružanja.

Modernizacija vojne opreme je kontinuirani proces i posljedica je potrebe da Vojska CG i njeni pripadnici budu interoperabilni i spremni da, rame uz rame sa kolegama iz vojski drugih država članica, izvršavaju na isti način povjerene zadatke i misije. Ulaganje u modernizaciju prije svega služi kao osnov za stvaranje sigurnog i stabilnog sistema nacionalne bezbjednosti. Na taj način izvršena je nabavka radara velikog dometa kroz odluku: „NATO Komitet za investicije, na kojem je prihvaćen zahtjev Crne Gore za pomoć u uspostavljanju sistema nadzora vazdušnog prostora. U naredne dvije godine, izvršiće se modernizacija, obuka kadra i instaliranje radara..."[10] Na ovaj način Crna Gora je izabrala najbolje srednjoročno rješenje za uspostavljanje kontrole vazdušnog prostora. Radar će biti višestruko značajan jer će se njime nadzirati i štiti sopstveni vazdušni prostor, ali takođe učestvovati u kolektivnom sistemu odbrane. Imajući u vidu ograničene sopstvene kapacitete, Crna Gora je dobila od saveznika podršku u oblasti zaštite vazdušnog prostora, kroz misiju NATO-a koja je neborbenog karaktera, koju će sprovoditi Italija i Grčka, a za koju Crna Gora nema nikakve dodatne finansijske obaveze osim onih koje su već predviđene za zajednički budžet NATO-a. NATO Misija zaštite vazdušnog prostora obezbjeđuje integritet vazdušnog prostora država saveznica i njihovu zaštitu kroz non-stop patroliranje koje se izvodi u okviru NATO Integrisanog sistema vazdušne i

[9] Strategija odbrane Crne Gore http://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/zakoni-i-drugi-akti/669/1960-12050-00-38-19-1-4.pdf.

[10] Ministarstvo odbrane http://www.mod.gov.me/vijesti/202104/NATO-Komitet-za-investicije-odobrio-Crnoj-Gori-radar-velikog-dometa.html.

raketne zaštite. Ovaj mehanizam aktiviran je prvi put u aprilu ove godine. Vojska CG nabavila je dva nova višenamjenska helikoptera Bell 412 EPI, namijenjena Vazduhoplovstvu Vojske Crne Gore. Ovi helikopteri unaprijediće mobilnost jedinica, izviđačke sposobnosti kao i ukupne transportne kapacitete Vojske Crne Gore. Biće korišćeni za različite vrste evakuacije, traganja i spašavanja, te reagovanja u vanrednim situacijama. U cilju podizanja sposobnosti i gotovosti kopnenih jedinica Ministarstvo odbrane, kao donaciju od Njemačke, dobilo je šest lako oklopnih vozila, a u toku je nabavka 67 lako oklopnih vozila koje će koristiti naše jedinice. U Mornarici Vojske CG u procesu je konverzija raketnih topovnjača u patrolne brodove, što će ojačati pomorske sposobnosti i prisustvo na moru. Vojska CG vrši školovanje vojnog kadra i to na vojnim akademijama u državama članicama NATO-a i partnerskim zemljama. Tako se školovanje odvija u Americi, Grčkoj, Italiji, Turskoj, Hrvatskoj, Sjevernoj Makedoniji. Školovan kadar na prestižnim vojnim akademijama od izuzetne je važnosti za razvoj kvalitetnog i efikasnog sistema nacionalne bezbjednosti. Nakon obnove nezavisnosti u Crnoj Gori je bilo 12 000 t municije razorne moći. Oslobađanje viška naoružanja je značajno kako zbog ekonomskog efekta tako i zbog bezbjednosti lica i objekata. Do sada je, u više faza, vršeno uništavanje, pa je ostalo da se uništi oko 180 tona.

Uticaj evropskih integracija na reformu nacionalnog sistema bezbjednosti

Crna Gora je prva zemlja kandidat na koju se primjenjuje pristup u pregovorima, koji podrazumijeva da se poglavlja 23 — Pravosuđe i temeljna prava i 24 — Pravda, sloboda i bezbjednost, otvaraju na početku pregovora i ostaju otvorena do zatvaranja svih ostalih poglavlja. U slučaju zastoja u ostvarivanju napretka u navedenim poglavljima, može doći do blokiranja daljeg napretka u svim ostalim.

Poglavlje 23 — Pravosuđe i temeljna prava, kao osnovni zadatak pred državu stavlja obavezu formiranja nezavisnog, depolitizovanog i efikasnog pravosuđa. Sve navedeno je preduslov da jedna zemlja može imati potpunu vladavinu prava. Borba protiv korupcije je u fokusu svih zemalja članica EU, pa će Crna Gora morati da pokaže sposobnost da efikasno sprovodi donijete zakone, kako u prevenciji korupcije, tako i u njenoj represiji. Po pitanju temeljnih prava, očekuje se da zemlja kandidat za članstvo u EU pokaže sposobnost garantovanja svih temeljnih prava i da reaguje na njihova kršenja. Cilj države treba da bude da građani imaju povjerenje u pravosudni sistem. Postignuti napredak u ovoj oblasti djeluje na jačanje pravne sigurnosti, a građani stiču povjerenje u pravosudni sistem. Takođe, građani će u ovako uređenom sistemu imati i svijest o potrebi poštovanja i zaštite ljudskih prava. Crna Gora pokazuje značajan i mjerljiv stepen napretka u navedenom poglavlju i posvećeno nastavlja rad u ovim oblastima.

Oblast pravosuđa ima četiri podoblasti: nezavisnost, nepristrasnost, profesionalnost-stručnost-efikasnost i reformu pravosuđa. „Da bi zemlja kandidat bila uspješna u reformama u ovoj oblasti, mora ne samo imati potpunu usklađenost pravnih akata, već i mjerljive ostvarene rezultate u njihovom sprovođenju."[11] Norme unutrašnjeg pravnog sistema treba uskladiti sa evropskim standardima u ovoj oblasti. Država mora pokazati odgovornost i kod procesuiranja krivičnih djela ratnog zločina pred domaćim pravosudnim organima.

Korupcija nije samo krivično djelo i radnja u domenu krivične odgovornosti. Ona je problem jednog društva i jedne zajednice sa svih aspekata. Veće prisustvo korupcije znači i sprečavanje razvijanja sistema državne uprave i prostor za stvaranje sive ekonomije. Zbog svega navedenog EU je definisila pravilo prema kojem će od početka do kraja pregovaračkog procesa u fokusu biti kontrola usvajanja i primjene standarda u ovoj oblasti. Crna Gora kao pravni osnov za aktivnosti na polju borbe protiv korupcije mora usvojiti niz međunarodnih dokumenata i to Konvenciju UN i Savjeta Evrope, kao i odluku i preporuku Evropskog Savjeta. Nije dovoljno samo usvajati standarde i mijenjati zakonska rješenja. EU traži vidljive i mjerljive rezultate. Posebno značajno i osjetljivo pitanje je visoka korupcija koja seže do donosioca značajnih odluka. Korupcija u jednom društvu je najlakše mjerljiva i vidljiva kad se ona odvija u oblastima javnih nabavki, zdravstvu, školstvu, pravosuđu i javnoj administraciji.

Bez postojanja temeljnih prava nema ni postojanja uređene pravne države. Bez uređene pravne države građani ne mogu realizovati građanska prava i slobode koje im pripadaju, niti tražiti zaštitu od države prilikom njihovog kršenja. Bez poštovanja ljudskih prava i sloboda nema demokratske i civilizovane države. Država građanima mora garantovati temeljna prava i stvoriti mehanizme za njihovu zaštitu. Država mora stvarati adekvatan pravni okvir kroz inkorporiranje međunarodnih pravnih akata u nacionalno zakonodavstvo. Posebno je značajno da se građanima obezbijedi pravo na pravično suđenje i pravo na suđenje u razumnom roku, kako to predviđa Evropska konvencija o ljudskim pravima u članu 6: „Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, uspostavljenim na osnovu zakona."[12]

Crna Gora kao zemlja koja je kandidat za članstvo mora građanima EU obezbijediti poštovanje njihovih prava kao državljana EU. Građanima EU treba obezbijediti aktivno i pasivno biračko pravo na izborima za Evropski parlament, lokalne izbore, pravo slobodnog

---

[11] https://www.eu.me/mn/23/item/68-poglavlje-23-pravosuđe-i-temeljna-prava, 26. 11. 2019. godine

[12] Evropska konvencija o ljudskim pravima http://www.azlp.me/docs/zajednicka/medjunarodni_dok/evropska_konvencija_o_ljudskim_pravima.pdf. 26. 11. 2019. godine

nastanjivanja na teritoriji EU i diplomatsku i konzularnu zaštitu. Danom ulaska Crne Gore u EU stupiće na snagu većina pravnih akata iz ove oblasti. Pregovaračko poglavlje 23 izuzetno je zahtjevno i značajno za formiranje pravne države koja podrazumijeva pravnu sigurnost i poštovanje ljudskih prava i sloboda, pri čemu korupcija ima nultu tačku tolerancije. Predstavnici EU najčešće ukazuju na činjenicu da Crna Gora dobrom dinamikom usvaja standarde, mjerila i procedure, ali daju kritički osvrt na primjenu istih u praksi. Nije dovoljno formirati kvalitetan pravni okvir, već treba raditi na mehanizmima njegove primjene. Treba stvarati snažne, depolitizovane institucije u kojima radnje i mjere preduzimaju profesionalci. Ovo je ujedno i put za svođenje korupcije na nulti nivo.

Poglavlje 24 — Pravda, sloboda i bezbjednost ima za cilj omogućavanje osnovnog principa na kojem je i nastala EU: slobodno kretanje građana uz garanciju njihove bezbjednosti. S obzirom na to da unutrašnje granice EU obuhvataju 28 država članica, izuzetno je složeno stvoriti pravne i institucionalne mehanizme za primjenu ovog poglavlja. Zbog svega navedenog, posebno je značajno vršiti upravljanje spoljnim granicama, pružanje pravosudne saradnje u krivičnim i građanskim stvarima, sa posebnim akcentom na pitanja borbe protiv organizovanog kriminala, vizne politike, migracija i azila. Poglavlje je podijeljeno na 12 podoblasti. To su: „azil, migracije, vize, spoljne granice i šengenska pravna tekovina, suzbijanje organizovanog kriminala, suzbijanje zloupotrebe droga, suzbijanje trgovine ljudima, suzbijanje terorizma, pravosudna saradnja u građanskim i privrednim stvarima, pravosudna saradnja u krivičnim stvarima, policijska saradnja i carinska saradnja.“[13]

Crna Gora nalazi se na spoljnim granica EU članstvom republike Hrvatske. Ova činjenica, kao i činjenica da je potencijalna država tranzita migranata, dovela je do usklađivanja ove oblasti sa pravnim tekovinama EU i to u najvećoj mjeri. Država će u narednom periodu morati ojačati kapacitete i resurse, prije svega na graničnim prelazima i centru za prijem azilanata. Posebno je važno da se prema tražiocima azila primjenjuju pravila kojima će se omogućiti poštovanje njihovih prava i sloboda uz adekvatno zbrinjavanje. Organizovani kriminal je bezbjednosni problem koji nije imanentan za države bez obzira da li su članice EU ili ne. Ovaj bezbjednosni problem predstavlja kamen spoticanja za poštovanje ideje slobodnog kretanja ljudi, jer iskorišćava ovaj model uslijed nepostojanja granica. Države na spoljnim granicima su ulazna tačka na područje EU. Stoga je potrebno sprovoditi mjere i radnje na suzbijanju organizovanog kriminala upravo u ovoj kontakt zoni. Crna Gora ovdje ima posebnu odgovornost jer je na spoljnim granicama EU i nalazi se na tranzitnom prostoru Zapadnog Balkana. Kao odgovorna država Crna Gora je izvršila reformu Krivičnog zakonika, Zakona o krivičnom postupku, unoseći ovaj bezbjednosni rizik i prijetnju u Strategiju nacionalne bezbjednosti

[13] Ibid, str. 8.

u kojoj se u dijelu 5, Bezbjednosni izazovi i rizici kaže: „Organizovani kriminal predstavlja kompleksnu i dugoročnu prijetnju međunarodnoj i nacionalnoj bezbjednosti. Karakterišu ga fleksibilnost, prilagodljivost, oporavak i mobilnost. Aktivnosti organizovanih kriminalnih grupa koje predstavljaju najvišu prijetnju bezbjednosti su: krijumčarenje narkotika, trafiking ljudi (ilegalne migracije), krijumčarenje naoružanja, krijumčarenje robe, korupcija, pranje i falsifikovanje novca, kao i falsifikovanje dokumenata."[14] Organi i službe u sistemu nacionalne bezbjednosti postižu zapažene rezultate u borbi protiv organizovanog kriminala, naročito kada je u pitanju pojavni oblik krijumčarenja narkotika, u saradnji sa partnerskim službama država članica EU. Kroz ovaj model saradnje odvija se i borba protiv droga. Država mora raditi na uspostavljanju valjanog pravnog okvira u skladu sa evropskim standardima, i institucionalnog koji mora imati pravovremenu i efikasnu reakciju. Crna Gora donijela je Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019–2024. godine, u kojoj je prepoznala rizik i prijetnju po bezbjednost na način što „trgovina ljudima, posebno ženama i djecom je problem svjetskih razmjera, koji pogađa sve zemlje, bez obzira na društvene, političke ili ekonomske prilike koje vladaju u njima. Izvršenje ovog krivičnog djela u većem broju slučajeva podrazumijeva organizovanu kriminogenu strukturu i više povezanih krivičnih djela (korupcija, pranje novca, i sl.)."[15] Takođe, izmjenama zakona posebno Krivičnog zakonika uvedeni su standardi EU u ovoj oblasti, sa posebnim akcentom na pružanje zaštite i pomoći žrtvama trgovine ljudima.

Crna Gora je od 2017. godine članica NATO-a, čime je jedan dio reforme sistema bezbjednosti i odbrane urađen na valjan i efikasan način. Danas država predstavlja ravnopravnog partnera sa ostalim državama članicama, od kojih su neke i članice EU. Reformski procesi su kontinuirani i danas traju. Ova činjenica olakšava pregovarački položaj Crne Gore za Poglavlje 31 — Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika. Poglavlje podrazumijeva politički dijalog sa državama članicama, saradnju sa UN-om, OEBS-om i SE. Neophodno je da Crna Gora razvije mehanizme za kontrolu naoružanja. U tom smislu, Crna Gora je članica 15 međunarodno-pravnih instrumenata od kojih se šest odnose na neproliferaciju oružja za masovno uništenje. Od navedenih treba izdvojiti Sporazum Crne Gore i Međunarodne agencije za atomsku energiju o primjeni zaštitnih mjera i Konvenciju o zabrani usavršavanja, proizvodnje i stavljanja zaliha bakteriološkog i toksičnog oružja. Takođe, obaveze Crne Gore u ovom poglavlju podrazumijevaju i borbu protiv terorizma. Reformom Krivičnog zakonika definisan je terorizam i svi njegovi pojavni

[14] Strategija nacionalne bezbjednosti Crne Gore („Službeni list Crne Gore", br. 085/18).

[15] Strategija za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019–2024. godine https://www.osce.org/me/mission-to-montenegro/424634?download=true, 26. 11. 2019. godine.

oblici kao krivično djelo. Usvojena je Strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma, koja prepoznaje sva tri izazova i rizika po bezbjednost. Pošto država ima namjeru da se „pridruži savremenim evropskim i evroatlantskim zajednicama koje počivaju na slobodnom kretanju ljudi, robe, usluga i kapitala, Crna Gora je izložena riziku određenih bezbjednosnih prijetnji, zbog čega je potrebno uložiti maksimalne napore da bi se prepoznali svi mehanizmi koji će ublažiti i onemogućiti djelovanje utvrđenih rizika."[16] Usvojene su brojne međunarodne konvencije u borbi protiv terorizma. Ova oblast podrazumijeva regulisanje učešća države kandidata u misijama i vojno-odbrambenim institucijama i organizacijama koje su od interesa za Evropsku uniju. U prvom redu ističe se saradnja države kandidata s NATO-om i učešće u mirovnim misijama. Kako je učlanjenje u NATO uz pristupanje EU, jedan od prioriteta u vanjskoj politici, tako će ovi procesi biti sprovođeni simultano. Pored angažovanja u ISAF misiji u Avganistanu, pripadnici Vojske Crne Gore su angažovani u dvije međunarodne mirovne misije: UN misija u Liberiji — UNMIL i EU NAVFOR ATALANTA u vodama Adenskog zaliva, pomorska operacija EU. Pregovarajući u ovom poglavlju Crna Gora mora spremiti svoje kapacitete da se kao država članica može uspješno uključiti u formiranje zajedničke bezbjednosne i odbrambene politike EU, što dalje podrazumijeva da će se država zalagati za poštovanje i odbranu temeljnih principa na kojima je nastala EU.

Izazovi, rizici i prijetnje po nacionalnu bezbjednost Crne Gore u procesu Evroatlantskih integracija

Danas ne možemo govoriti da su rat i oružani sukobi većih razmjera posebna opasnost po bezbjednost ovog regiona. Međutim, rizik ove vrste ne smijemo isključiti. Globalizacija je učinila da je ovaj prostor izložen asimetričnim prijetnjama. Nijedna država sama ne može se suprotstaviti ovom bezbjednosnom fenomenu, stoga je potrebna saradnja nacionalnih sistema bezbjednosti država. Ona se ogleda u pravosudnoj, policijskoj i obavještajnoj saradnji, kao i kroz članstvo u međunarodnim bezbjednosnim organizacijama. Osim toga, na prostoru Zapadnog Balkana postoje regionalne bezbjednosne inicijative. Posebno treba istaći Američko-Jadransku povelju kojom predsjedava Crna Gora prvi put kao članica NATO-a, a treći put od njenog osnivanja. Predsjedavanje Crne Gore imalo je za posljedicu kandidovanje tema kao što su: aktuelni bezbjednosni i politički izazovi u regionu i modeli njegovog daljeg napretka, s posebnim fokusom na značaj politike otvorenih vrata, čija je promocija, pored jačanja međunarodne i regionalne saradnje, bila jedan od glavnih prioriteta.

[16] Strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma, Podgorica 16. 05. 2015. godine

Prijetnju za bezbjednost država Zapadnog Balkana čine: terorizam i nasilni ekstremizam, proliferacija konvencionalnog i naoružanja za masovno uništenje (nuklearnog, hemijskog i biološkog), sajber prijetnje, hibridne prijetnje, organizovani kriminal, prirodno i vještački izazvani rizici i katastrofe i nedostatak prirodnih resursa i degradacija životne sredine.

Terorizam

Kao globalna prijetnja koja ne poznaje granice stvara rizik i prijetnju po bezbjednost Zapadnog Balkana. Treba imati u vidu da govorimo o regionu koji je od početka devedesetih godina prošlog vjeka do danas proživio dva velika sukoba. Traume iz prošlosti, želja za ispravljanjem nepravde i oružje u nelegalnoj upotrebi, dovoljna su predispozicija za razvoj terorističkih ideja. Prostor obiluje nacionalnim, etničkim i vjerskim različitostima, što jeste kvalitet jednog društva. Na Zapadnom Balkanu ovo može biti okidač za pojavu nasilnog ekstremizma i radikalizacije koja vodi ka terorizmu. Terorizam i nasilni ekstremizam podrivaju temelje nacionalne bezbjednosti, stvarajući rizik po bezbjednost ljudi, zaštitu imovine i kritične infrastrukture. Borba protiv oba bezbjednosna fenomena mora biti združena, koordinirana i efikasna. Mora se raditi na prevenciji, posebno kad je u pitanju suzbijanje razvoja nasilnog ekstremizma i radikalizacije koja vodi ka terorizmu. Ovo podrazumijeva uključivanje svih segmenata društva i to ne samo u jednoj državi regiona, nego u svim. Prijetnja od terorizma u Crnoj Gori je prisutna, ali niskog intenziteta. Bez obzira na to, terorizam je u samom vrhu prepoznatih rizika i prijetnji po bezbjednost Crne Gore. Država smo u regionu koja je najviše uradila u razvoju mehanizama za suzbijanje nasilnog esktremizma i radikalizacije koja vodi ka terorizmu. Izmijenili smo Krivični zakon i definisali krivično djelo odlazak na strana ratišta. Urađena je Strategija za suzbijanje nasilnog ekstremizma i Nacionalna platforma za suzbijanje nasilnog ekstremizma i radikalizacije koja vodi ka terorizmu. Formiran je Nacionalni operativni tim sa razgranatom mrežom državnih institucija organa i službi i NVO sektora u cilju suzbijanja i borbe protiv nasilnog ekstremizma. Tim za zaštitu i pomoć sprovodiće mjere i radnje kada su u pitanju konkretni slučajevi.

Organizovani kriminal

Organizovani kriminal prijetnja je za nacionalnu i međunarodnu bezbjednost. Njegove karakteristike su: fleksibilnost, prilagodljivost, oporavak i mobilnost. Kompleksna je prijetnja, jer u različitim fazama uključuje različite subjekte, čija povezanost sa izvršenjem krivičnog djela na organizovan način je u različitom stepenu. Prijetnja je koja nije vremenski ograničena i od trenutka stvaranja organizovane

kriminalne grupe do izvršenja krivičnog djela može proteći duži vremenski period. Jasna je povezanost organizovanog kriminala sa korupcijom i pranjem novca i finansiranjem terorizma kao bezbjednosnim rizicima i prijetnjama kojima se pokušava osigurati uspjeh kriminalne organizacije. Zapadni Balkan je idealno područje za razvoj ove bezbjednosne prijetnje. Istorijski naslijeđen način preživljavanja ispod zida sankcija, sukobi i siromaštvo u produženom trajanju, uslovili su pojavu crnog tržišta i sive ekonomije. Nekada je ovo bio uslov za preživljavanje, a danas je način života i privređivanja. Region je geostrateški idealno tranzitno područje između istoka i zapada. Aktivnosti organizovanih kriminalnih grupa koje predstavljaju najvišu prijetnju bezbjednosti su: krijumčarenje narkotika, trafiking ljudi (ilegalne migracije), krijumčarenje naoružanja, krijumčarenje robe, korupcija, pranje i falsifikovanje novca, kao i falsifikovanje dokumenata. Posebnu opasnost za nacionalnu i regionalnu bezbjednost predstavlja sprega terorističkih i organizovanih kriminalnih grupa čija je uloga u krijumčarenju naoružanja i opasnih materijala. Na kraju, organizovani kriminal ostavlja ozbiljne posljedice po društvo u cjelini jer donosi destabilizaciju državnih institucija, narušavanje pravnog poretka, narušavanje ekonomskog sistema. Crna Gora se uspješno bori sa organizovanim kriminalom a organi i službe u sistemu nacionalne bezbjednosti postižu zapažene i mjerljive rezultate. Ostvaruje saradnju sa državama regiona na razmjeni informacija i podataka o bezbjednosno interesantnim licima, kao i kroz članstvo u INTERPOL-u i saradnju sa EUROPOL-om.

Sajber prijetnje

Sajber prostor je novo polje ratovanja i neograničen prostor za ugrožavanje nacionalne i međunarodne bezbjednosti. Aktivnosti u sajber prostoru mogu se vršiti sa distance u virtuelnom prostoru, a svoje implikacije imaju u realnom svijetu. Nelegalne aktivnosti u sajber prostoru izvode pojedinci ili grupe, državne organizacije koje se mogu nalaziti u samoj blizini mete ili na velikim udaljenostima. Mete sajber napada mogu biti različite, ali posebno se ističe kritična infrastruktura. Napadom na nju ugrožavaju se ljudski životi, imovina i stvara strah, nesigurnost i defetizam kod građana. Udruživanjem u regionalne bezbjednosne inicijative i saradnjom na bilateralnim osnovama, države Zapadnog Balkana prepoznale su potrebu za udruživanjem kapaciteta u borbi protiv sajber prijetnji. Crna Gora kao članica NATO-a aktivno učestvuje u očuvanju bezbjednosti sajber prostora. Dokaz za to jeste boravak NATO kontrahibridnog tima u Crnoj Gori. Država ostvaruje saradnju sa OEBS-om i EU po istom osnovu. Na snazi je Strategija sajber bezbjednosti Crne Gore. Država je uskladila krivično zakonodavstvo sa Budimpeštanskom konvencijom, a donesen je Zakon o potvrđivanju Konvencije o računarskom kriminalu.

Hibridne prijetnje

Hibridne prijetnje, kroz sve pojavne oblike i specifične mehanizme meke sile, predstavljaju novi oblik savremenog ratovanja. Složeni mehanizmi hibridnog djelovanja koje može obuhvatati snažnu propagandu, sajber napade, formiranje parainstitucija, organizacija i medija, a sve češće i miješanje u izborne procese, nameću potrebu izgradnje i unapređenja kapaciteta za suprotstavljanje i jačanje otpornosti na ovaj bezbjednosni izazov. S obzirom na to da se radi o prijetnji po nacionalnu bezbjednost svih država Zapadnog Balkana, asimetričnog i nepredvidivog karaktera, mora postojati saradnja između država.

Uticaj reformi na pravni okvir nacionalne bezbjednosti na primjeru Krivičnog zakonika Crne Gore

Posmatrajući pravni sistem Crne Gore koji se odnosi na sistem nacionalne bezbjednosti zaključuje se da ga čine zakoni i strategije. Zakoni: Krivični zakon Crne Gore, Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma i Zakon o državnom tužilaštvu, Zakon o tajnosti podataka, Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći, Zakon o osnovama bezbjednosno obavještajnog sektora, Zakon o Vojsci Crne Gore i Zakon o Agenciji za nacionalnu bezbjednost. Osim navedenih zakona, pravni sistem Crne Gore u sektoru bezbjednosti čine i strategije. Iako nemaju pravnu snagu, najvažnije strategije sa akcionim planovima u borbi protiv terorizma su: Strategija nacionalne bezbjednosti, Strategija odbrane Crne Gore, Strategija za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, Strategija za suzbijanje nasilnog ekstremizma i Strategija sajber bezbjednosti Crne Gore.

Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore definisano je krivično djelo terorizam koje je razrađeno detaljno, kroz određene pojavne oblike. Bez obzira na činjenicu da Crna Gora u svom pravnom sistemu nema poseban zakon koji bi se odnosio isključivo na terorizam, ohrabruje stav zakonodavca da u pomenuti Zakon unese krivično djelo terorizam. Idući u korak sa novim bezbjednosnim izazovima zakon definiše krivično djelo napadi na informatičke sisteme i industrijsku imovinu. Takođe, definiše i krivično djelo otmica vazduhoplova, što je proizvod primjene međunarodnih Konvencija u vezi sa civilnim vazduhoplovstvom donesenih od strane Generalne skupštine UN. Danas je u svijetu narastajuća opasnost od korišćenja oružja za masovno uništenje u koje ubrajamo: nuklearno, hemijsko i biološko oružje, pa su sve radnje povezane sa ovom bezbjednosnom prijetnjom kažnjive i predstavljaju krivično djelo. Idući u korak sa vremenom, zakonodavac je definisao i radnje koje su u direktnoj vezi sa ekološkim terorizmom, kao što su: ispuštanje opasnih materija, požar, eksplozije, poplave. U eri modernih načina komunikacije i masmedija u kojima se informacije prenose velikom brzinom i predstavljaju najvažniji resurs, zakonodavac

prepoznaje navedeni problem i kažnjava javno pozivanje i podsticanje na vršenje krvičnog djela terorizam. Vrbovanje drugog lica, pridruživanje grupi ljudi, kriminalnom udruženju ili kriminalnoj organizaciji definisano je kao krivično djelo. Zakonodavac je u Zakon uvrstio krivično djelo učestvovanje u stranim oružanim formacijama.

Zaključak

Reforme su kontinuirani proces koji podrazumijeva stalno usklađivanje pravnog i institucionalnog okvira sa pravnim tekovinama EU i sistemom bezbjednosti po NATO standardima. Crna Gora je u procesu reformi na oba spoljnopolitička polja. Bez obzira što je članica NATO-a, ona mora usvajati nove standarde, protokole i pravila u sistemu nacionalne bezbjednosti, kako bi isti bio interoperabilan sa drugim članicama. Kontinuirani reformski procesi nijesu samo test i ispit za spremnost svih subjekata u sistemu nacionalne bezbjednosti, već te aktivnosti čine ovaj sistem kvalitetnijim, efikasnijim i pouzdanijim, a sve na zadovoljstvo svih građana Crne Gore, kao i onih koji posjećuju našu državu. Nikada ne smijemo stati sa radom na dostizanju novih NATO i evropskih standarda u sistemu nacionalne bezbjednosti. Ovaj sistem se gradi postepeno i kontinuirano.

Zapadni Balakan je i dalje vjetrometina na kojoj duvaju vjetrovi sa zapada i istoka, noseći sa sobom brojne izazove, od kojih su izazovi po stabilnost sistema nacionalne bezbjednosti najveći. Vrijeme u kojem živimo nosi sa sobom brze promjene u svim sferama života i društva. U sistemu bezbjednosti te promjene praćene su željom za destabilizaciju države, društva i pojedinca korišćenjem novih i sofisticiranih tehnologija. Zato Crna Gora mora razvijati sistem nacionalne bezbjednosti u skladu sa EU i NATO standardima, reformišući pravni i institucionalni okvir ovog sistema. Moramo se ponašati u skladu sa Ciceronovom izrekom: Usus est optimus magister – Iskustvo je najbolji učitelj!

Literatura

Kovačević, M., „Uticaj izgradnje države na bezbjednosnu dinamiku u okviru teorije Regionalnog bezbjednosnog koncepta“, *Bezbednost Zapadnog Balkana*, br. 21, septembar — decembar 2011.

Milošević, M., *Državna bezbednost u sistemu društvene samozaštite – od Brionskog plenuma do početka razdruživanja (1966–1989)*

Mašulović, I., *Nacionalna bezbjednost Crne Gore*, UDG, Podgorica, 2010

Evropska konvencija o ljudskim pravima http://www.azlp.me/docs/zajednicka/medjunarodni_dok/evropska_konvencija_o_ljudskim_pravima.pdf.

Nacrt Strategije suzbijanja nasilnog ekstremizma za period 2020–2024, sa Akcionim planom za 2020. godinu. www.mup.gov.me.

Strategija odbrane Crne Gore http://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/zakoni-i-drugi-akti/669/1960-12050-00-38-19-1-4.pdf.
Strategija nacionalne bezbjednosti Crne Gore („Službeni list Crne Gore“, br. 085/18)
Strategija za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019–2024. godine. https://www.osce.org/me/mission-to-montenegro/424634?download=true,
Strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma, Podgorica 16. 03. 2015. godine
Ustavna povelja Državne zajednice Srbija i Crna Gora („Službeni list Srbije i Crne Gore“, br. 1/2003).
Ustav Crne Gore („Sl. list CG“, br. 1/2007 i 38/2013).
Šćepanović, L., „Trinaest godina nezavisnoti Crne Gore: Jesu li ispunjena očekivanja?“ https://www.slobodnaevropa.org/a/29954246.htm
http://www.mod.gov.me/vijesti/202104/NATO-Komitet-za-investicije-odobrio-Crnoj-Gori-radar-velikog-dometa.html.
https://www.eu.me/mn/23/item/68-poglavlje-23-pravosuđe-i-temeljna-prava

Nikola Banićević

National Security Sector Reforms in the Process of Euro-Atlantic Integration of Montenegro

Montenegro has chosen EU and NATO membership as its foreign policy priorities. The goal defined this way implies continuous reform processes through the adoption of standards in different fields of activity of the state and society. Forming of the efficient and interoperable system of national security is the imperative of every country. By using the system of national security, the state should provide peaceful and secure life for its citizens, protect their lives and property as well as human rights and freedom guaranteed by international documents and the Constitution of Montenegro. Montenegro is not an isolated area but it is located in the security unstable area of Western Balkans, and just like the other countries it is faced with challenges, risks and threats to its national security. For all that said, the country must remain persistent on its reform and integration path.

Key words: reforms, national security, Western Balkans, challenges, risks, threats